Roman KIEDROWSKI

EWOLUCJA PLANOWANIA SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO NA WĘGRZECH

1. Wprowadzenie

W niniejszym artykule przedstawiamy analizę zmian jakim podlegało planowanie społeczno-gospodarcze na Węgrzech poczynając od momentu rozpoczęcia reformy gospodarczej w 1968 roku aż do połowy lat osiemdziesiątych. Analizę przeprowadzamy na tle ogólnej charakterystyki przebiegu całej reformy gospodarczej, wskazując na miejsce i rolę planowania społeczno-gospodarczego w nieustannie zmienianym i doskonalonym systemie gospodarki węgierskiej.

2. Ogólne uwarunkowania i założenia reformy węgierskiej

Węgierska reforma gospodarcza w odróżnieniu od reformy jugosłowiańskiej z lat pięćdziesiątych nie była skutkiem konfliktów politycznych lecz miała podłoże ekonomiczne. Węgry są małym krajem ubogim w zasoby mineralne i energetyczne, którego rozwój gospodarczy w dużym stopniu zależy od wymiany z zagranicą. Z powyższych względów możliwości wzrostu ekstensywnego były na Węgrzech bardzo ograniczone i szybciej niż w innych krajach socjalistycznych pojawiła się konieczność podjęcia działań zmierzających do zwiększenia efektywności gospodarowania.

Reforma była wprowadzana w okresie stosunkowo wysokiej stabilizacji politycznej i gospodarczej kraju. W ciągu 12 lat, jakie minęły od powstania w 1956 roku, sytuacja gospodarcza Węgier wolno, lecz systematycznie się poprawiała. Zmiana systemu kierowania gospodarką nie była zatem, tak jak w Polsce, wymuszona głębokim kryzysem gospodarczym, lecz wynikała z zamiaru przyspieszenia rozwoju gospodarczego. Wprowadzenie reformy mogło zostać poprzedzone dwuletnim okresem przygotowawczym, w którym dokonano szeregu szczegółowych analiz gospodarki węgierskiej i jej uwarunkowań rozwojowych oraz przygotowano do wdrożenia różne rozwiązania systemowe. Zgromadzone zostały także rezerwy materiałowe i finansowe mające łagodzić skutki ewentualnych początkowych zaburzeń.

W celu osiągnięcia pożądanego efektu wszystkie podstawowe założenia reformy wprowadzono w życie w jednym momencie. Zaczęły one obowiązywać od 1.01.1968 r. Z dniem tym wprowadzono zasadę samodzielności i samofinansowania przedsiębiorstw. Zaniechano przydzielania przedsiębiorstwom jakichkolwiek zadań planowych, wytycznych i wskaźników w ujęciu

liczbowym. Wyjątki w tym zakresie dotyczyły nielicznych, szczególnie uzasadnionych przypadków. Przedsiębiorstwa węgierskie uzyskały w ten sposób szeroką samodzielność podejmowania szeregu decyzji dotyczących takich dziedzin gospodarowania, jak zaopatrzenie, produkcja, zbyt, inwestycje, polityka zatrudnienia itp[1]. Przyjęto, że decyzje te przedsiębiorstwa będą podejmowały w taki sposób, aby zapewnić sobie możliwie wysokie zyski, od których uzależniono z kolei wysokość funduszy premiowych załogi, a zwłaszcza kierownictwa[2]. Zakładano, że przedsiębiorstwa poddane zostaną działaniu konkurencji wewnętrznej, a poprzez odpowiednią politykę w zakresie handlu zagranicznego także konkurencji międzynarodowej, co uniemożliwi im maksymalizację zysków drogą podnoszenia cen swoich wyrobów. Oczekiwano, że mechanizm konkurencji zmusi przedsiębiorstwa do obniżki kosztów produkcji, poprawy jakości i asortymentu produkcji, wprowadzenia postępu technicznego i organizacyjnego itd.

Nadanie szerokiej samodzielności przedsiębiorstwom oraz znaczące zwiększenie roli rynku nie oznaczało jednak rezygnacji centrum z kierowania rozwojem gospodarki węgierskiej opartego na planach szczebla centralnego.

Postanowiono, że plany takie będą w dalszym ciągu sporządzane, a centralne władze gospodarcze poprzez odpowiednią politykę gospodarczą będą dążyły do ich realizacji. Stwierdzono, że plany centralne nie powinny posiadać charakteru adresowego i nie powinny dotyczyć zagadnień szczegółowych. Ich treść powinna obejmować przede wszystkim zagadnienia podstawowe związane ze strategią rozwoju gospodarczego. Zakładano, że realizacja celów ogólnospołecznych w planach centralnych osiągana

---

[1] Zniesienie adresowego i hierarchicznego charakteru planu wyeliminowało szkodliwą i szeroko rozpowszechnioną praktykę przetargów o plan, w trakcie której przedsiębiorstwa ukrywając swoje rzeczywiste możliwości produkcyjne dążyły do uzyskania od jednostki nadrzędnej możliwie niskich zadań planowych i możliwie wysokich środków na ich realizację. Postępowanie takie zapewniało przedsiębiorstwom wykonanie i przekroczenie planu wraz ze wszystkimi płynącymi stąd korzyściami, było jednak w oczywisty sposób nieefektywne z makroekonomicznego punktu widzenia.

[2] Wszystkie decyzje gospodarcze pozostawiono w gestii wąskiego i wyspecjalizowanego kierownictwa przedsiębiorstwa. Reforma węgierska, w odróżnieniu od polskiej, w początkowej fazie funkcjonowania nie zakładała zatem samorządności przedsiębiorstw, rozumianej jako aktywne oddziaływanie całej załogi na politykę przedsiębiorstwa. Por. I. Friss /4/, s. 14 oraz Sz. Jakubowicz /11/, s. 25.

będzie, nie jak dotychczas, drogą narzucania przedsiębiorstwom odgórnych zadań planowych, lecz drogą oddziaływania na samodzielne decyzje przedsiębiorstw za pomocą szerokiego zestawu środków regulowania ekonomicznego. Przedsiębiorstwa w swej masie będą wykonywały plany centralne nie dlatego, że im administracyjnie nakazano, ale dlatego, że działania kierunkowo zgodne z zamierzeniami planu centralnego, dzięki odpowiednio ustalonym regulatorem ekonomicznym, będą zapewniały przedsiębiorstwom maksymalne zyski, a w ślad za tym maksymalne zarobki pracowników.

Wśród środków regulowania ekonomicznego wskazano sześć grup[3]. Do grupy pierwszej zaliczono środki z zakresu polityki cen. Grupę drugą stanowiły instrumenty polityki kształtowania dochodów indywidualnych ludności. Do grupy trzeciej zaliczono środki z zakresu polityki inwestycyjnej. Czwarta grupa obejmowała środki polityki kredytowej. Grupę piątą tworzyły środki polityki handlu zagranicznego. Ostatnią, szóstą grupę, stanowiły instrumenty polityki budżetowej.

3. Naczelne organy administracji gospodarczej w pierwszych latach reformy

Wprowadzeniu nowego systemu kierowania gospodarką w pierwszych latach reformy nie towarzyszyły żadne większe zmiany w strukturze naczelnych organów administracji gospodarczej. Nastąpiły jedynie zmiany funkcji niektórych organów.

Krajowy Urząd Planowania zaprzestał dotychczasowej praktyki sumowania zatwierdzonych planów przedsiębiorstw i opracowywania w ten sposób wskaźników ogólnych włączanych do planów centralnych[4]. W to miejsce, w szerszym niż dotychczas stopniu, w pracach nad planami centralnymi zaczęto wykorzystywać dane i analizy centralnych organów statystycznych, finansowych i bankowych. W swoich pracach nad planami Krajowy Urząd Planowania oparł się także na:

- koncepcjach techniczno-ekonomicznych opracowanych przez ministerstwa i Państwowy Komitet Rozwoju Technicznego;
- wnioskach dotyczących rozwoju poszczególnych gałęzi, stosowania środków regulowania i rozstrzygnięciach poszczególnych spraw opracowanych przez ministerstwa, banki, związki spółdzielcze, przedsiębiorstwa i instytucje oraz rady;

---

[3] Por. I. Friss /4/, s. 15-19.

[4] Krajowy Urząd Planowania na Węgrzech jest odpowiednikiem polskiego Centralnego Urzędu Planowania (dawniej Komisji Planowania przy Radzie Ministrów).

- wnioskach komisji międzyresortowych utworzonych pod egidą organów kierowniczych (np. Rada Polityki Kredytowej, Międzyresortowa Komisja do Spraw Cen i Obrotu Produktów), a także wnioskach komisji utworzonych specjalnie do opracowania poszczególnych tematów;
- bezpośrednich konsultacjach z różnymi organizacjami, przedsiębiorstwami, instytucjami, jak również na systemie poleceń opracowania poszczególnych tematów[5].

W ciągu pierwszych 3 - 4 lat reformy, Krajowy Urząd Planowania w niewielkim zakresie uczestniczył w realizacji trudnego zadania ustalania i koordynowania regulatorów ekonomicznych. Wiodącą rolę w tym zakresie wzięło na siebie Ministerstwo Finansów. Wzrosła także rola Ministerstwa Handlu Zagranicznego, Ministerstwa Pracy, Narodowego Banku Węgierskiego oraz Urzędu Cen i Gospodarki Materiałowej.

Zmiana systemu kierownia w zasadniczy sposób zmieniła znaczenie i zadania ministerstw branżowych. W nakazowym systemu kierowania ministerstwa branżowe w oparciu o wskaźniki planu centralnego opracowywały plany rozwoju danej branży i po zatwierdzeniu ich przez Centrum w formie nakazów zalecały wykonanie zadań planowych jednostkom niższego szczebla - zjednoczeniom i przedsiębiorstwom. Wraz z wprowadzeniem reformy zniesiono wszystkie dotychczasowe organy zarządzania średniego szczebla. Ministerstwa branżowe zostały zachowane i w dalszym ciągu opracowywały swoje wewnętrzne plany resortowe. Plany te nie podlegały już zatwierdzeniu przez Centrum, ani - przynajmniej formalnie - nie obowiązywały przedsiębiorstw. Zadecydowało to o zmniejszeniu roli ministerstw branżowych w kierowaniu gospodarką. Nowo sformułowane zadania tych ministerstw nakazywały im kierowanie rozwojem danej branży poprzez uczestnictwo z jednej strony w opracowywaniu planów centralnych, a z drugiej poprzez udział w sporządzaniu planów przedsiębiorstw.
Założono, że udział ministerstw branżowych w planowaniu centralnym będzie polegał na:
- opracowywaniu i prezentacji wariantowych koncepcji techniczno-ekonomicznych rozwoju poszczególnych gałęzi;
- uczestnictwie w ustalaniu instrumentów ekonomicznych i polityki kredytowej;
- opracowywaniu wniosków dotyczących jednostkowych, wielkich inwestycji w danej branży;
- współpracy w rozszerzaniu międzynarodowego podziału pracy przez koordynację zadań gałęziowych[6].

---

[5] Por. I. Hetenyi /8/, s. 62-64.

[6] Por. I. Hetenyi /8/, s. 64-65 oraz Sz. Jakubowicz /11/, s. 23.

Udział ministerstw branżowych w opracowywaniu planów przedsiębiorstw miał polegać na:

- informowaniu przedsiębiorstw o zadaniach sformułowanych w planach centralnych;
- informowaniu o przewidywanej sytuacji zaopatrzeniowej;
- przyciąganiu przedstawicieli przedsiębiorstw do udziału w rozmowach międzynarodowych na temat koordynacji planów i wzajemnych dostaw towarów;
- opracowywaniu na podstawie założeń planu centralnego wytycznych (nieobowiązujących) określających pożądane kierunki rozwoju działalności przedsiębiorstw[7].

Niezależnie od powyżej opisanych zadań w gestii ministerstw branżowych pozostawiono sprawowanie nadzoru nad przedsiębiorstwami polegające na:

- powoływaniu do życia i likwidacji przedsiębiorstw,
- ustalaniu zakresu działalności,
- kontrolowaniu i ocenie wyników działalności,
- mianowaniu dyrektorów[8].

Utrzymano zasadę, że ministerstwa branżowe nie sprawują nadzoru nad spółdzielniami oraz przedsiębiorstwami, dla których organem założycielskim jest rada narodowa. Podkreślić jednak należy, że kierownictwo branżowe w dziedzinie polityki ekonomicznej objęło wszystkie przedsiębiorstwa danej branży bez względu na różne formy własności. Dawniej przedsiębiorstwa podlegające radom oraz spółdzielnie często pracowały w warunkach mniej korzystnych niż te, jakie zapewniano przedsiębiorstwom podległym władzom centralnym. Wprowadzona reforma zniosła tego rodzaju dyskryminacje[9].

4. Ustawa o planowaniu i utworzenie Państwowej Komisji Planowania

W ciągu trzech pierwszych lat reformy węgierskiej nastąpiło niezamierzone zmniejszenie znaczenia Krajowego Urzędu Planowania. Jednocześ-

---

[7] Por. Sz. Jakubowicz /11/, s. 16.

[8] Por. Sz. Jakubowicz /11/, s. 24.

[9] Por. E. Wilcsek /23/, s. 248.

nie dał się zauważyć brak integracji organów odpowiedzialnych za sterowanie przy pomocy regulatorów ekonomicznych. Dyskusja nad zaistniałą sytuacją doprowadziła do podjęcia decyzji o umocnieniu planowania i podniesieniu roli organów planujących.

W grudniu 1972 roku Zgromadzenie Narodowe przyjęło ustawę o narodowym planowaniu gospodarczym. Ukazała się też uchwała Rady Ministrów o wykonaniu powyższej ustawy[10].

W ustawie stwierdzono, że gospodarka węgierska jest gospodarką planową kierowaną w oparciu o system planów centralnych składający się z 15-letnich planów perspektywicznych, planów pięcioletnich i rocznych[11].

Zgodnie z ustawą, zadaniem planu perspektywicznego jest ukazywanie długofalowej strategii rozwoju gospodarczego kraju. Plan ten określa zadania i cele społeczno-gospodarcze w dziedzinie produkcji, rozwoju technicznego, rozszerzenia międzynarodowych kontaktów gospodarczych, poprawy warunków życia ludności oraz polityki rozwoju terenowego[12]. Decyzje o zatwierdzeniu wytycznych planu perspektywicznego podejmuje Zgromadzenie Narodowe.

W oparciu o ustalenia planu perspektywicznego sporządzany jest 5-letni plan średniookresowy. Wspomniana ustawa stwierdza, że plan ten jest podstawowym instrumentem planowego kierowania gospodarką. Projekt planu pięcioletniego przygotowany w Krajowym Urzędzie Planowania przedkładany jest przez Radę Ministrów Zgromadzeniu Narodowemu. Zgromadzenie Narodowe uchwala ustawę o średniookresowym narodowym planie gospodarczym, a Rada Ministrów wydaje w formie uchwał rządu przepisy wykonawcze do ustawy.

W treści planu pięcioletniego wyróżniono dwie części.

---

[10] Zob. /25/ oraz /26/. Obszerne informacje na temat wypracowanego na Węgrzech systemu planowania gospodarki narodowej znaleźć można w szczegółowej monografii A. Balassa /1/.

[11] Na Węgrzech opracowywane są także tzw. plany problemowe mające duże znaczenie dla polityki rozwoju. Plany te dotyczą określonych, szczególnie ważnych zagadnień wycinkowych będących przedmiotem planowania długookresowego. Cechuje je duża szczegółowość i wszechstronność ujęcia problemu. Prace nad planami problemowymi mają w dużym stopniu charakter prac studialno-projektowych. Realizacją planu zatwierdzonego przez rząd kieruje z reguły specjalna komisja. Por. I Hetenyi /8/, s. 58-59 oraz B. Gliński, E. Plichciński /6/, s. 31.

[12] Por. /26/.

Część pierwsza obejmuje cele, tempo i strukturę rozwoju oraz warunki zachowania równowagi gospodarczej. W części tej zawarte są decyzje dotyczące między innymi:

- przyrostu dochodu narodowego i proporcji jego podziału;
- rozwoju poszczególnych gałęzi i ważniejszych zmian w strukturze produkcji;
- głównych kierunków rozwoju nauki i techniki;
- wielkości nakładów inwestycyjnych i ich podziału;
- wzrostu zatrudnienia, spożycia indywidualnego i realnych dochodów ludności;
- rozwoju ochrony zdrowia, zabezpieczenia socjalno-kulturalnego, usług mieszkaniowo-komunalnych ludności;
- głównych kierunków rozwoju i zmian w strukturze międzynarodowych powiązań gospodarczych;
- zadań w zakresie przestrzennego rozmieszczenia sił wytwórczych[13].

Druga część planu pięcioletniego dotyczy centralnych przedsięwzięć państwowych w celu realizacji zadań wyszczególnionych w części pierwszej. Wyróżnić tu można decyzje Rady Ministrów o centralnych programach rozwoju, centralnych inwestycjach państwowych, o pomocy państwa w dziedzinie inwestycji przedsiębiorstw oraz o centralnych przedsięwzięciach tyczących stopy życiowej ludności. W części tej - zgodnie z ustawą - znajdują się także postanowienia w sprawie środków regulowania ekonomicznego. Postanowienia te dotyczą między innymi regulacji cen, państwowej polityki finansowej, regulacji dochodów przedsiębiorstw, polityki kredytowej, regulacji płac.

Instrumentem operatywnego kierowania gospodarką - w myśl ustawy - jest centralny plan roczny zatwierdzany przez Radę Ministrów. Plan ten konkretyzuje na dany rok zadania wynikające z planu średniookresowego. Treść planu rocznego powinna zawierać postanowienia w sprawie rocznej realizacji inwestycji centralnych, postanowienia w sprawie pomocy państwa w inwestycjach przedsiębiorstw, zarządzenia regulujące obrót produktami, zarządzenia cenowe, płacowe, socjalne itp. Za konieczne uznano zapewnienie ścisłego powiązania planu rocznego z budżetem państwa. Stwierdzono także, że w celu zapewnienia stabilności warunków gospodarowania w dłuższym okresie plan roczny w zasadzie nie powinien zmieniać podstawowych reguł tworzenia cen, systemu opodatkowania przedsiębiorstw, regulacji płac i zarobków, systemu zainteresowania kadry kierowniczej i podstawowych warunków udzielania kredytu.

Realizacja postanowień zawartych w ustawie o planowaniu z 1972 roku oraz w szeregu zarządzeń wykonawczych doprowadziła do lepszego

---

[13] Por. /25/.

dostosowania zakresu i trybu prac planistycznych do ogólnych założeń reformy. Za szczególnie ważne uznać należy poszerzenie tradycyjnego zakresu planowania centralnego o problematykę ustalania środków regulowania ekonomicznego. Wiązało się to ze zwiększeniem roli Krajowego Urzędu Planowania także w ustalaniu i koordynacji instrumentów finansowych.

Kolejnym krokiem na drodze doskonalenia planowania centralnego było utworzenie w 1973 roku Państwowej Komisji Planowania - organu kolegialnego koordynującego pracę wszystkich organów funkcjonalnych. W skład Państwowej Komisji Planowania, której przewodniczy wicepremier - przewodniczący Krajowego Urzędu Planowania - wchodzą: ministrowie pracy, finansów, handlu zagranicznego, przewodniczący Komisji Obrony Narodowej oraz przedstawiciele związków zawodowych. Stałymi uczestnikami obrad Państwowej Komisji Planowania są prezesi: Centralnego Urzędu Statystycznego, Narodowego Banku Węgierskiego, Krajowego Urzędu Materiałów i Cen, Kierownik Wydziału Polityki Gospodarczej KC, przewodniczący Komitetu Rozwoju Techniki[14]. W skład Państwowej Komisji Planowania nie weszli ministrowie branżowi. Decyzję o ich wyłączeniu podjęto w celu ograniczenia wpływu interesów branżowych w pracach Komisji.

Zadania, jakie postawiono przed Państwową Komisją Planowania można podzielić na trzy grupy[15]. Do grupy pierwszej należy omawianie i opiniowanie wniosków przed przedłożeniem ich Radzie Ministrów, a w szczególności wniosków dotyczących:

- planów gospodarczych,
- budżetu państwa,
- polityki kredytowej,
- zobowiązań międzynarodowych,
- regulatorów ekonomicznych,
- doskonalenia zarządzania gospodarką narodową,
- adaptacji nowych, centralnych programów rozwojowych,
- sprawozdań o rozwoju gospodarki narodowej.

Druga grupa zadań Państwowej Komisji Planowania dotyczy jej udziału w procesie przygotowywania planów centralnych. W związku z tymi zadaniami Państwowa Komisja Planowania:

- ustala wytyczne do prac planistycznych nad planami średnio- i długookresowymi,
- zajmuje stanowisko w sprawie ważnych spraw metodycznych planowania,
- śledzi organizację i tryb prac planistycznych,

---

[14] Por. /27/.

[15] Por. B. Gliński, E. Plichciński /6/, s. 35-37.

- zajmuje stanowisko w sprawie ważniejszych cząstkowych koncepcji i wariantów rozwojowych, będących podstawą opracowania wniosków planowych,
- zajmuje stanowisko w sprawie istotniejszych zmian poszczególnych regulatorów ekonomicznych,
- zajmuje stanowisko w sprawie realizacji centralnych programów rozwojowych.

Trzecia grupa zadań Państwowej Komisji Planowania dotyczy działań związanych z realizacją zatwierdzonych planów gospodarczych. Zadania te do roku 1980 polegały na tym, że państwowa Komisja Planowania:
- w ramach zatwierdzonego planu gospodarki narodowej podejmowała decyzje odnośnie ważniejszych posunięć regulacyjnych i innych służących realizacji planu,
- w okresie planowym dokonywała analizy i oceny procesów gospodarczych, doświadczeń z realizacji zadań planowych oraz podejmowała uchwały w sprawie niezbędnych do realizacji planu posunięć rządowych,
- podejmowała decyzje w sprawie modernizacji inwestycji, preferencji i dotacji oraz warunków podejmowania zobowiązań międzynarodowych mających wpływ na plan gospodarczy,
- inicjowała bądź z upoważnienia Rady Ministrów wykonywała zadania niezbędne do efektywnego i niezakłóconego rozwoju gospodarki.

W 1980 roku zadania Państwowej Komisji Planowania należące do trzeciej z wymienionych grup zadań uległy pewnym zmianom w związku z utworzeniem Komitetu Ekonomicznego Rządu, (Komisji Gospodarczej) pomyślanej jako organ kierujący z upoważnienia rządu bieżącymi procesami gospodarczymi. W konsekwencji zmalał udział Państwowej Komisji Planowania w operatywnym zarządzaniu gospodarką, a wzrosło jej znaczenie w kierowaniu strategicznym[16].

Utworzenie Państwowej Komisji Planowania uważa się za największy sukces w zakresie zmian organizacyjno-instytucjonalnych przeprowadzonych w toku reform. Było to bowiem równoznaczne z powołaniem jednolitego i kompetentnego ośrodka decyzyjnego zdolnego do strategicznego kierowania gospodarką.

---

[16] Por. /27/.

5. Sukcesy i niepowodzenia reformy - dalsze modyfikacje systemu

W historii wprowadzania reformy węgierskiej można wyróżnić trzy okresy: 1968 - 1972, 1973 - 1978, 1979 - aż do chwili obecnej. Najpomyślniejszy był okres pierwszy, który przyniósł zdecydowaną poprawę efektywności gospodarowania. Dochód narodowy wzrastał w tym okresie o około 6 procent rocznie, bilans płatniczy był zrównoważony, ceny wewnętrzne ustabilizowane. Realne spożycie ludności wzrastało rocznie o 5 - 6 procent, tzn. dużo szybciej niż w latach sześćdziesiątych.

Mimo pozytywnych efektów ogólnych nie wszystkie założenia reformy udało się jednak w tym okresie zrealizować. Braki towarowe, mimo że uległy radykalnemu zmniejszeniu w pewnych grupach towarowych nadal istniały. Nie udało się osiągnąć równowagi rynku inwestycyjnego. Nie nastąpiło zmniejszenie w przemyśle zbytniej centralizacji przedsiębiorstw rodzącej zjawiska monopolistyczne. Szybko okazało się, że nierealne było założenie, że dla wszystkich przedsiębiorstw można stworzyć jednakowe warunki konkurencji. Działanie tego samego systemu regulacyjnego było różne, w zależności od tego czy dotyczyło przedsiębiorstwa małego czy dużego, produkującego na rynki kapitalistyczne czy na rynki RWPG[17]. Nie wszystkie przedsiębiorstwa potrafiły też dobrze wykorzystać możliwości stworzone przez reformę. Pozbawione odgórnych wytycznych nie bardzo wiedziały jak gospodarować w nowej sytuacji.

Pomimo wszystkich tych niedociągnięć - jak już wspominaliśmy - nowy system kierowania gospodarką okazał się sprawniejszy od nakazowego. Świadczy o tym chociażby osiągnięty poziom makrowskaźników oraz bardzo liczne przykłady przedsiębiorstw, które elastycznie dostosowywały się do istniejących warunków, osiągały wybitne rezultaty produkcyjne i były konkurencyjne w sprzedaży produktów.

Rok 1973 zapoczątkował niezwykle trudny okres w kontynuowaniu reformy. W roku tym zaczął się światowy kryzys energetyczny, który doprowadził do ogromnego wzrostu cen surowców. Zachwiało to równowagą bilansu płatniczego Węgier, jako że z zagranicy pochodzi 78% zużywanej w tym kraju ropy naftowej, 96% rudy żelaza, 67% koksu i zdecydowana większość innych surowców[18]. Przykładem tego, jak bolesne było dla Węgier pogorszenie się relacji cen w handlu zagranicznym może być fakt, że przed kryzysem surowcowym za 1 tonę pszenicy mogli Węgrzy kupić 5 ton ropy, a

---

[17] Por. R. Bocsky /2/.

[18] Por. K.B. Góralczykowie /7/.

po kryzysie zaledwie 0,8 tony[19]. Ogółem w latach 1973 - 1975 nastąpiło pogorszenie się "terms of trade" gospodarki węgierskiej o około 20 procent, co praktycznie oznaczało utratę około 5 - 6 procent rocznego dochodu narodowego[20].

Pogorszenie się warunków wymiany z zagranicą wywołało w gospodarce węgierskiej szereg zjawisk zagrażających dalszemu kontynuowaniu reformy, a nawet sprzecznych z jej założeniami. Zadaniem Centrum stało się możliwie duże łagodzenie wpływu rynku międzynarodowego na przedsiębiorstwa w celu niedopuszczenia do zbyt gwałtownego zakłócenia równowagi wewnętrznej. Budżet państwa został zmuszony do subwencjonowania na ogromną skalę importu surowców i podstawowych produktów spożywczych co tylko częściowo zostało złagodzone kolejnymi podwyżkami cen zaopatrzeniowych i obniżkami kursów walutowych. Pogorszeniu uległy wewnętrzne relacje cen. W celu zapewnienia ciągłości produkcji i uchronienia szeregu przedsiębiorstw przed bankructwem rozbudowano system dotowania przedsiębiorstw. W konsekwencji stosunek zysku do kosztów przestał być obiektywną miarą efektywności. Doprowadziło to do zwiększenia indywidualizacji regulatorów ekonomicznych co wymagało z kolei rozbudowy aparatu biurokratycznego zajmującego się ich ustalaniem. Regulatory ekonomiczne ze względu na swą zwiększoną ilość i adresowy charakter stały się w istocie utajonymi instrumentami zarządzania dyrektywnego. Ponownie wzrosło znaczenie ministerstw branżowych, które bądź to poprzez ustalanie regulatorów ekonomicznych, bądź to poprzez narzucanie różnego rodzaju limitów i zadań planowych coraz bardziej ograniczały samodzielność przedsiębiorstw w zakresie wyboru programów produkcji, zbytu, rozwoju czy zatrudnienia.

Powstrzymanie procesu decentralizacji decyzji gospodarczych oraz częściowe przywrócenie dyrektywnych metod kierowania przedsiębiorstwami nie przyczyniły się do uzdrowienia gospodarki. Szybko wzrastał deficyt handlowy z krajami kapitalistycznymi, czemu towarzyszyło pogarszanie się ogólnego stanu gospodarki. W obliczu postępującej dezintegracji systemu kierowania gospodarką i niskiej efektywności polityki gospodarczej, poczynając od roku 1979 węgierskie kierownictwo polityczne i gospodarcze postanowiło powrócić do pierwotnych założeń reformy z 1968 roku i kontynuować proces ich wdrażania i doskonalenia[21]. Po szeroko zakrojonych pracach przygotowawczych, w styczniu 1980 roku, wprowadzono modyfikację

---

[19] Por. K. Szwarc /21/.

[20] Por. E. Wierzbicka /22/.

[21] Odblokowanie procesu reform związane też było z działaniami przygotowującymi przystąpienie Węgier do Międzynarodowego Funduszu Walutowego, co faktycznie nastąpiło w 1982 roku.

systemu regulatorów ekonomicznych. Przeprowadzona modyfikacja oparta była na założeniu, że należy stworzyć system regulatorów, a zwłaszcza cen, który będzie odzwierciedlał realia rynku międzynarodowego i umożliwiał rachunek efektywności ekonomicznej w kategoriach międzynarodowych. Postanowiono wprowadzić do gospodarki węgierskiej światowe relacje cen surowców na głównych rynkach strefy wolnodewizowej i tym samym znieść subwencjonowanie importu. Równocześnie zastosowano różnorodne narzędzia popierające eksport. Wprowadzono m.in. zasadę, że przedsiębiorstwo może realizować na rynku wewnętrznym tylko taką stopę zysku, jaką osiągnęło w eksporcie.

Stworzenie systemu regulatorów odzwierciedlających wymogi efektywnościowe rynku światowego, umożliwiło dokonanie zmian w metodach kierowania handlem zagranicznym, zmierzających także i w tej dziedzinie do znacznego ograniczenia metod nakazowych[22].

Polepszenie jakości systemu cen pozwoliło na odstąpienie od nadmiernej indywidualizacji regulatorów ekonomicznych. Zgodnie z pierwotnymi założeniami reformy, postanowiono stosować je wobec organizacji gospodarczych jednolicie i możliwie w dłuższych okresach, umożliwiając w ten sposób prowadzenie wiarygodnych rachunków planistycznych na szczeblu mikro.

Przeprowadzonej modyfikacji regulatorów ekonomicznych towarzyszyły także istotne zmiany organizacyjno-instytucjonalne. Przejawiły się one między innymi w powołaniu Komitetu Ekonomicznego Rządu (Komisji Gospodarczej), który przejął od Państwowej Komisji Planowania zadania w zakresie bieżącego sterowania realizacją planu. Sterowanie to polega na tym, że "Komitet Ekonomiczny dokonuje co kwartał szczegółowej analizy i oceny sytuacji gospodarczej kraju i przekazuje organizacjom gospodarczym przewidywane posunięcia w zakresie polityki cenowej, kredytowej, fiskalnej itp., a także występujące ograniczenia surowcowo-energetyczne. Informacje te wykorzystywane są do korygowania i urealniania autonomicznych planów organizacji gospodarczych"[23].

W 1981 roku zlikwidowano wszystkie ministerstwa branżowe i utworzono w ich miejsce jedno Ministerstwo Przemysłu. Likwidacja ministerstw branżowych pociągnęła za sobą gruntowną reorganizację Krajowego Urzędu Planowania, w którym zlikwidowano wszystkie departamenty branżowe, będące odpowiednikiem branżowej struktury zlikwidowanych ministerstw. Przeprowadzone zmiany na szczeblu centralnym umożliwiły szersze wprowadzenie nowej metodyki planowania centralnego, eksponującej znaczenie

---

[22] Szerzej na ten temat zobacz: B. Wojciechowski /24/.

[23] M. Nasiłowski /16/.

bilansów dochodowych. Nastąpiło w ten sposób ściślejsze powiązanie planowania rzeczowego z planowaniem finansowym.

Przeprowadzone zmiany instytucjonalno-organizacyjne nie ograniczyły się do szczebla centralnego. Poczynając od 1980 roku na Węgrzech prowadzi się konsekwentną politykę zmierzającą do dekoncentracji i zróżnicowania struktur organizacyjnych w przemyśle[24]. W efekcie prac specjalnie do tego celu utworzonej komisji, w latach 1981-1985 podzielono 13 trustów i wielkich przedsiębiorstw, a na ich miejsce utworzono około 220 mniejszych[25]. Innym sposobem dekoncentracji była zmiana wewnętrznej organizacji trustów. Najważniejszą jej cechą było nadanie samodzielności finansowej przedsiębiorstwom wchodzącym w skład trustu. Przedsiębiorstwa te same rozliczają się z budżetem z finansowych skutków swojej działalności. Ograniczenia wynikające z przynależności do trustu polegają jedynie na tym, że wspólnie na szczeblu Rady Dyrektorów podejmowane są strategiczne decyzje o rozwoju trustu i współdziałaniu przedsiębiorstw wchodzących w jego skład. Nastąpiły także zmiany organizacyjne w spółdzielczości. W 1981 roku wprowadzono nowy typ spółdzielni, tzw. małe spółdzielnie o luźnej organizacji i zatrudnieniu nie przekraczającym 100 osób. Spółdzielni tych w 1982 roku było 100, a w 1985 roku już 600. Zatrudniały one średnio 47 osób.

Bardzo ciekawym i charakterystycznym zjawiskiem dla gospodarki węgierskiej ostatnich lat stał się gwałtowny rozwój spółek o pełnej odpowiedzialności finansowej udziałowców. Liczba ich wzrosła z 2000 w 1982 roku do 10000 w 1985 roku. Zatrudniają one średnio 5-6 osób (w tym tylko 2 osoby na pełnym etacie) i prowadzą działalność kooperacyjną z wielkimi przedsiębiorstwami. Nie mniej interesującym zjawiskiem jest funkcjonowanie na szeroką skalę tzw. zakładowych zespołów gospodarczych, czyli grup pracowników, z którymi przedsiębiorstwa zawierają umowy na realizację określonych zadań i którzy zobowiązują się wykonać je za dodatkowym wynagrodzeniem poza normalnym czasem pracy. W 1985 roku działało na Węgrzech 22 tys. zakładowych zespołów gospodarczych (średnio 5 zespołów na jedno przedsiębiorstwo), w których pracowało ponad 200 tys. osób.

Dekoncentracji kierowania i różnicowaniu struktur organizacyjnych na Węgrzech towarzyszy wyraźne przechodzenie od menedżerskiego do

---

[24] Na przedsiębiorstwa wielkie, zatrudniające powyżej 5000 pracowników przypadało w 1980 roku 42% siły roboczej, natomiast na przedsiębiorstwa małe, zatrudniające poniżej 100 pracowników, przypadało mniej niż 1% zatrudnionych. Por. M. Iwanek i in. /10/.

[25] Informacje na temat dekoncentracji gospodarki węgierskiej przytaczamy na podstawie M. Iwanek i in. /10/.

samorządowego typu zarządzania[26]. Od 1 stycznia 1985 roku wyodrębnia się trzy typy przedsiębiorstw państwowych: samorządowe, kierowane przez Radę Przedsiębiorstwa oraz podległe w sposób tradycyjny organom państwowym.

W przedsiębiorstwach samorządowych generalny zarząd sprawowany jest przez Ogólne Zgromadzenie Pracowników, bądź przez zebranie delegatów, wybierające Radę Dyrekcyjną. Zgromadzenie (zebranie delegatów) wybiera dyrektora przedsiębiorstwa, zatwierdza plan roczny i bilans, istotne zmiany profilu działalności i struktury organizacyjnej przedsiębiorstwa. Ustala podstawowe zasady podziału dochodów i zatwierdza poważniejsze projekty inwestycyjne. Podejmuje też decyzje o podziale, utworzeniu filii bądź zrzeszeniu się z innymi przedsiębiorstwami. Rada Dyrekcyjna natomiast ocenia dyrektora, sporządza roczne plany, przygotowuje projekty decyzji do przedłożenia Zgromadzeniu. Przedsiębiorstwa samorządowe są to głównie zakłady o zatrudnieniu nie przekraczającym 500 osób.

Nieco mniejszym stopniem samorządności charakteryzują się przedsiębiorstwa, na których czele stoi Rada. W skład Rady Przedsiębiorstwa wchodzą w połowie przedstawiciele wybrani przez ogół pracowników. Druga połowa Rady składa się w 1/3 z członków kierownictwa, wyznaczonych przez dyrektora, a w 2/3 z przedstawicieli kierownictwa, którzy wchodzą do Rady z urzędu. Przewodniczącym Rady nie może być dyrektor przedsiębiorstwa. Kompetencje Rady Przedsiębiorstwa są podobne do kompetencji organów samorządowych z uprawnieniami wyboru dyrektora włącznie.

W przedsiębiorstwach podlegających bezpośrednio organom państwowym dyrektor jest mianowany przez organ założycielski. Do grupy tej należą przedsiębiorstwa użyteczności publicznej oraz przedsiębiorstwa mające podstawowe znaczenie dla gospodarki kraju. Przedsiębiorstwom tym organy założycielskie mogą dawać konkretne wytyczne, określać zakres działalności i wpływać na podział funduszów. O zaliczeniu do tej kategorii przedsiębiorstw decyduje Rada Ministrów.

Na ponad 1800 państwowych przedsiębiorstw działających na Węgrzech w 1985 roku, 400 podlegało bezpośrednio organom założycielskim, 900 posiadało Radę Przedsiębiorstwa, a 550 - samorząd[27].

6. Podsumowanie

Historia ostatnich dwudziestu lat, jakie mijają od wprowadzenia na Węgrzech nowego systemu kierowania gospodarką, dostarcza niezwykle

---

[26] Por. M. Iwanek i in. /10/.

[27] Por. M. Iwanek i in. /10/.

bogatego materiału do badań nad gospodarką socjalistyczną. Z naukowego punktu widzenia Węgry stanowią swoiste laboratorium ekonomiczne. O ile bowiem teoretyczne koncepcje parametrycznego sterowania gospodarką z zachowaniem wiodącej roli planów centralnych znane były już dawno, to Węgry są pierwszym krajem socjalistycznym, który od wielu już lat wytrwale usiłuje wprowadzić je w życie. Dotychczasowy przebieg wdrażania reformy węgierskiej cechuje nieustanna modyfikacja systemu kierowania gospodarką węgierską, stosownie do zmieniających się warunków oraz wniosków wypływających z oceny praktycznego działania już wprowadzonych rozwiązań.

Analizując generalny nurt zmian systemu kierowania gospodarką węgierską przyznać trzeba, że Węgry coraz dalej odchodzą od biurokratycznego administrowania gospodarką, opartego na rozdzielnictwie i nakazach. Bardzo ważnym krokiem w tym kierunku były przeprowadzone po 1980 roku zmiany organizacyjne szczebla centralnego, dokonana decentralizacja gospodarki i związany z nią rozwój drobnej wytwórczości. Powyższe zmiany instytucjonalne dają poważne gwarancje nieodwracalności procesu reform. Tak długo bowiem, jak długo istnieją stare rozwiązania instytucjonalno-organizacyjne z czasów nakazowo-rozdzielczego systemu kierowania, a reforma polega tylko na zastępowaniu nakazów parametrami ekonomicznymi, tak długo występować będą silne tendencje zachowawcze zagrażające reformie.

Pomimo dokonania głębokich zmian w systemie kierowania gospodarką Węgrzy nie uważają swojej reformy za zakończoną. Wśród ekonomistów węgierskich przeważają opinie, że pytanie o docelowy kształt reformy i przewidywany moment jego osiągnięcia jest pytaniem raczej akademickim. Podkreślają, odwołując się do swoich doświadczeń, że system kierowania gospodarką udoskonalać można praktycznie bez końca. Ich uwaga bardziej skupiona jest na wykrywaniu i usuwaniu słabości kolejnych wersji systemu kierowania funkcjonującego w praktyce, niż na kreśleniu teoretycznych wizji jego docelowego kształtu.

I tak, w kontekście planowanych działań w przyszłości, wskazują na potrzebę lepszego wykorzystania, w ramach planowania centralnego, stymulującej i regulującej roli rynku. W tym celu za konieczne uważają tworzenie warunków umożliwiających konkurencję przedsiębiorstw między sobą oraz, poprzez odpowiednią politykę importową, zmuszanie ich do konkurowania z producentami zagranicznymi[28]. Za jeden z podstawowych warunków rozwoju konkurencji uważa się dalszą decentralizację oraz zdecydowaną politykę antymonopolową. W celu szerszego rozwoju stosunków

---

[28] Analizę przyczyn słabego rozwoju konkurencji w przemyśle węgierskim oraz koniecznych warunków jej zwiększenia przedstawia Z. Roman /19/.

towarowo-pieniężnych dążyć się też będzie do stworzenia możliwości swobodniejszego przepływu kapitałów między przedsiębiorstwami[29].

Doskonaląc funkcjonowanie mechanizmów rynkowych ekonomiści węgierscy podzielają jednocześnie pogląd, że sam mechanizm rynkowy nie zapewnia optymalnego wykorzystania możliwości rozwojowych kraju i właściwego zaspokojenia potrzeb społeczeństwa. Z tego też względu wskazują na konieczność doskonalenia centralnego planowania długookresowego[30]. Rola, zakres oraz metodyka tego planowania powinny być dostosowane do narastającej złożoności procesów gospodarczych i wzrastającej wraz z nią niepewności co do przyszłych warunków gospodarowania. Plany długookresowe winny mieć charakter kompleksowy, czyli ogarniać swym zasięgiem całą gospodarkę wraz z wielostronnymi sprzężeniami występującymi między jej elementami. Strategia rozwoju powinna być opracowywana w kilku wariantach w zależności od charakteru założeń o najbardziej newralgicznych dziedzinach planu, jak np. stosunki z zagranicą. Na podstawie dotychczasowej praktyki planistycznej formułuje się także wnioski o konieczności określania nie tylko pożądanego stanu docelowego gospodarki, ale także sposobu dojścia do niego.

Dalszego doskonalenia wymaga planowanie średnio i krótkookresowe na Węgrzech. Ostatnim krokiem w tym kierunku było uchwalenie w 1985 roku przez parlament węgierski modyfikacji trzech ustaw: o planowaniu gospodarczym, finansach państwowych i radach narodowych. Uchwalone modyfikacje zmierzają do zapewnienia ściślejszego skoordynowania polityki finansowo-kredytowej z planami społeczno-gospodarczymi. Zwiększają także rolę parlamentu w kontroli realizacji planu[31].

Szczególnie trudnym zagadnieniem, zarówno w aspekcie teoretycznym jak praktycznym, pozostaje problem doboru i określania wielkości parametrów ekonomicznych mających zapewnić kierunkową zgodność między planami centralnymi a samodzielnie sporządzanymi planami przedsiębiorstw. Właściwe rozwiązanie tego problemu wymagać będzie jeszcze wielu badań. Przede wszystkim konieczne jest bliższe zbadanie przebiegu procesów planistycznych w przedsiębiorstwach w zależności od horyzontu planu, dziedziny planowania (produkcja, ceny, zatrudnienie, postęp techniczny itd.), stosowanych metod planowania, i co najważniejsze - w zależności od celów, do których w określonych warunkach dążą dane przedsiębiorstwa. Badania tego typu prowadzone były ostatnio przez Instytut Ekonomiki

---

[29] Szerzej na ten temat zobacz: J. Sari /20/.

[30] Por. R. Hoh /9/ oraz L. Koszegi /12/.

[31] Por. /18/.

Przemysłu Węgierskiej Akademii Nauk wraz z Instytutem Gospodarki Narodowej Krajowego Urzędu Planowania[32].

Dalsze prace nad doskonaleniem systemu kierowania gospodarką węgierską przebiegać będą w stosunkowo trudnej sytuacji gospodarczej kraju. Zadłużenie Węgier szacuje się na około 8 mld dolarów, co w przeliczeniu na jednego mieszkańca daje wskaźnik nawet nieco wyższy niż w Polsce[33]. W 1978 roku ujemne saldo z krajami wolnodewizowymi wynosiło prawie 1 mld dolarów. Poczynając od tego roku Węgrzy systematycznie poprawiają swoje obroty z krajami II obszaru płatniczego dochodząc w 1983 roku do nadwyżki sięgającej 600 mln dolarów[34]. Sukcesom w stosunkach z zagranicą towarzyszyło jednak pogarszanie się wewnętrznej sytuacji gospodarczej. Nastąpił spadek dochodu narodowego podzielonego. Niewielki wzrost konsumpcji odbywał się kosztem wyraźnego kurczenia się nakładów inwestycyjnych. W wyniku szybszego wzrostu cen niż płac nominalnych nastąpił spadek płac realnych. Około 50% maszyn i urządzeń przekroczyło 10 lat eksploatacji. Struktura produkcji pozostała w dalszym ciągu wysoce materiało- i energochłonna. W lata osiemdziesiąte gospodarka węgierska wkroczyła z ogromnym balastem rozpoczętych dużych inwestycji o charakterze centralnym[35]. Ze względu na konieczność dalszego utrzymywania nadwyżki eksportu nad importem zagrożona jest, utrzymywana do tej pory, równowaga rynku wewnętrznego.

Pomijając niepomyślne uwarunkowania zewnętrzne, Węgrzy za przyczynę swoich trudności uważają błędy popełnione, tak w zakresie szeroko rozumianej polityki ekonomicznej, jak i w samym procesie reformowania gospodarki. Za podstawowe z nich uważają m.in. początkowe zlekceważenie wzrostu cen surowców w 1973 roku, zaciąganie nadmiernych kredytów zagranicznych, brak odpowiednio wczesnych zmian instytucjonalnych, dopuszczenie do monopolizacji gospodarki, brak instytucjonalnych form likwidacji

---

[32] Ze względu na brak miejsca nie omawiamy rezultatów tych badań. Zainteresowanych czytelników odsyłamy do opracowania G. Paganek /17/.

[33] Węgrzy posiadają jednak znacznie lepsze od Polski możliwości spłaty zadłużenia. Wartość rocznego eksportu węgierskiego jest bowiem równa dwuletnim zobowiązaniom z tytułu zadłużenia, podczas gdy wartość rocznego eksportu Polski stanowi połowę rocznych zobowiązań z tytułu zadłużenia. Por. M. Nasiłowski /15/.

[34] Por. S. Lipiński /13/.

[35] Zaangażowanie inwestycyjne w 1983 roku oceniane było jako odpowiadające pięcioletnim globalnym nakładom inwestycyjnym. Por. A. Chmielewski /3/.

nierentownych przedsiębiorstw, ograniczanie samodzielności organizacji gospodarczych[36].

W żadnym przypadku istniejących trudności nie wiążą z odejściem od nakazowo-rozdzielczego systemu kierowania. Zdecydowani są kontynuować proces reform, wprowadzając do gospodarki w możliwie szerokim wymiarze mechanizmy rynkowe. Jednocześnie, jak wynika z rysujących się tendencji na przyszłość, planowanie społeczno-gospodarcze pozostanie podstawowym sposobem kreowania polityki ekonomicznej. Zmieniać się będzie natomiast jego forma, treść i funkcje.

---

[36] Por. J. Garam /5/.

Literatura

1. Balassa A., Osnowy płanirowanija wiengierskogo narodnogo chozjajstwa (tłum. z węg.), Nauka, Moskwa 1983.

2. Bocsky R., Sposób przeprowadzania reformy. Dalsze kierunki regulacji systemu, W: Alternatywy rozwoju. Reformowany system funkcjonowania gospodarki węgierskiej. Materiały konferencyjne, część I, PTE, Stowarzyszenie Wyższej Użyteczności, Zarząd Główny, Warszawa maj 1980.

3. Chmielewski A., Pod ciężarem struktury, Życie Gospodarcze Nr 48/1984.

4. Friss I., Główne cechy nowego systemu planowania i zarządzania gospodarką narodową na Węgrzech, W: Friss I.(red.), Reforma mechanizmu gospodarczego na Węgrzech, Książka i Wiedza, Warszawa 1971.

5. Garam J., Ewolucja węgierskiej reformy, Życie Gospodarcze Nr 33/1984.

6. Gliński B., Plichcińska E., Rola planu centralnego w kierowaniu gospodarką Węgier, W: Alternatywy rozwoju. Reformowany system funkcjonowania gospodarki węgierskiej. Materiały konferencyjne, część I, PTE, Stowarzyszenie Wyższej Użyteczności, Zarząd Główny, Warszawa maj 1980.

7. Góralczykowie K.B., Co robić z reformą. Życie Gospodarcze Nr 5/1983.

8. Hetenyi I., Planowanie gospodarki narodowej w nowym systemie zarządzania gospodarką, W: Friss I.(red.), Reforma mechanizmu gospodarczego na Węgrzech, Książka i Wiedza, Warszawa 1971.

9. Hoh R., On Long-Term Planning in Hungary, Acta Oeconomica, Vol. 24 (1-2), 1980.

10. Iwanek M., Ledworowski D., Malawski M., Nowe formy zarządzania. Dojrzewanie węgierskiej reformy, Życie Gospodarcze Nr 6/1986.

11. Jakubowicz Sz., Rola przedsiębiorstwa w zarządzaniu gospodarką narodową, W: Alternatywy rozwoju. Reformowany system funkcjonowania gospodarki węgierskiej. Materiały konferencyjne, część II, PTE,

Stowarzyszenie Wyższej Użyteczności, Zarząd Główny, Warszawa maj 1980.

12. Koszegi L., Planning the Production Sphere in Hungary Under the New Conditions, Acta Oeconomica, Vol. 30 (3-4), 1983.

13. Lipiński S., Daleko idące zmiany, Życie Gospodarcze Nr 26/1985.

14. Morva T., Wzajemny związek między planowaniem gospodarki narodowej i planowaniem przedsiębiorstw, W: Friss I.(red.), Reforma mechanizmu gospodarczego na Węgrzech, Książka i Wiedza, Warszawa 1971.

15. Nasiłowski M., Mechanizm węgierskiej reformy, Życie Gospodarcze Nr 5/1984.

16. Nasiłowski M., Polak - Węgier - dwie metody. Polityka Nr 12/1984.

17. Paganek G., "Medium-Term" Planning in the Hungarian Industrial Enterprises (A research report), Acta Oeconomica, Vol. 33 (3-4), 1984.

18. Przegląd węgierskich czasopism ekonomicznych, Gospodarka Planowa Nr 10/1985.

19. Roman Z., The Conditions of Market Competition in the Hungarian Industry, Acta Oeconomica, Vol. 34 (1-2), 1985.

20. Sari J., Improving the Conditions of Capital Flow in Hungary, Acta Oeconomica, Vol. 29 (3-4), 1982.

21. Szwarc K., Zmiana akcentów. Życie Gospodarcze Nr 6/1983.

22. Wierzbicka E., Polak, Węgier - dwie reformy. Życie Gospodarcze Nr 17/1983.

23. Wilcsek E., Miejsce i rola przedsiębiorstw państwowych w gospodarce narodowej w warunkach nowego systemu zarządzania, W: Friss I. (red.), Reforma mechanizmu gospodarczego na Węgrzech, Książka i Wiedza, Warszawa 1971.

24. Wojciechowski B., System kierowania handlem zagranicznym Węgier, W: Alternatywy rozwoju. Reformowany system funkcjonowania gospodarki węgierskiej. Materiały konferencyjne, część II, TE, Stowarzyszenie Wyższej Użyteczności, Zarząd Główny, Warszawa maj 1980.

25. Węgierska Ustawa nr 7 z roku 1972 o Narodowym Planowaniu Gospodarczym, Gospodarka Planowa Nr 6/1981.

26. Uchwała Rady Ministrów (WRL) nr 1046 o wykonaniu Ustawy nr 7 o Narodowym Planowaniu Gospodarczym, Gospodarka Planowa Nr 6/1981.

27. Uchwała Rady Ministrów (WRL) nr 1023 z dnia 15 lipca 1980 r. o zadaniach, kompetencjach i zasadzie działania Państwowej Komisji Planowania. Materiały powielone Instytutu Planowania Akademii Ekonomicznej w Poznaniu.

Roman KIEDROWSKI

THE EVOLUTION OF SOCIO-ECONOMIC PLANNING IN HUNGARY

(summary)

The author presents the main assumptions of the Hungarian reform, exposing the importance of changes introduced into socio-economic planning. The author describes history of the reform implementation, and against the background of it he discusses the evolution of the system of planning. The author analyzes changes which took place in the division of competence in the scope of planning decision making and also in methods of coordination of such decisions. He analyzes and assesses succeeding stages of cenralization and decentralization of decision rights, indicating mistakes and inconsistencies. The author also presents brief characteristic of further changes in the system of management of the Hungarian economy and their circumstances.

Роман Кедровски

ЭВОЛЮЦИЯ ОБЩЕСТВЕННО-ХОЗЯЙСТВЕННОГО ПЛАНИРОВАНИЯ В ВЕНГРИИ

(р е з ю м е)

Автор представляет основные положения венгерской реформы, выдвигая на первый план значение изменений,совершенных в общественно-хозяйственном планировании. Описывает историю внедрения реформы, а на её фоне эволюцию системы планирования. Анализирует изменения, которые происходили,в течение очередных лет функционирования реформы в разделе компетенции хозяйственных единиц различного уровня в сфере принятия определенных плановых решений и методах координации этих решений. Проводит анализ и оценку очередных фаз централизации и децентрализации решающих полномочий,указывая на сделанные ошибки и непоследовательности.
Представляет короткую характеристику дальнейших изменений в системе управления венгерской экономикой и их обусловленности.